

DOPRINOS TAKMIČENJA KVALITETU MEKTEPSKE POUKE

Ahmet SKOPLJAK
Medžlis IZ Sarajevo
skopljak_a@hotmail.com

SAŽETAK: Ovaj rad istražuje ulogu mektepskih takmičenja u unapređenju kvaliteta mektepske pouke. Analizira njihov utjecaj na motivaciju učenika, uključenost roditelja i profesionalni razvoj mualima. Podaci su prikupljeni anketiranjem učenika, roditelja i mualima, koristeći kombinaciju zatvorenih i otvorenih pitanja. Rezultati pokazuju da takmičenja pozitivno utječu na motivaciju i angažman učenika u učenju, jačaju saradnju između roditelja i mualima te potiču inovativnost i razmjenu iskustava među nastavnicima. Iako su učesnici ukazali na određene organizacione izazove i potrebu za prilagođavanjem obima gradiva, nalazi generalno potvrđuju da takmičenja doprinose unapređenju kvaliteta nastave i jačanju zajedništva u okviru mektepske pouke.

Ključne riječi: mekteb, takmičenje, motivacija, uključenost roditelja, profesionalni razvoj mualima

Uvod

Mektepska pouka predstavlja jedan od najvažnijih stubova vjerskog obrazovanja u okviru Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini. Ima li se u vidu broj polaznika koje obuhvata, to je svakako najmasovniji sistem odgoja i obrazovanja Islamske zajednice. Njena temeljna misija je prenošenje osnovnih islamskih znanja, formiranje moralno-etičkog kodeksa mladih te razvijanje osjećaja pripadnosti zajednici. U savremenim društvenim okolnostima, u vrijeme kada se obrazovni proces suočava s brojnim izazovima – od sveopće digitalizacije do smanjenog interesiranja djece za tradicionalne oblike obrazovanja – neophodno je uvođenje inovativnih i motivacijskih metoda u nastavni proces. Iako će mnogi reći da su tradicionalne metode neprevaziđene, bar kada je u pitanju prenošenje vjerskih znanja, ipak se motivacija značajno može povećati kreativnim djelovanjem mualima kao i uvođenjem kvalitetnih

inovacija. Jedna od metoda za koju se smatra da doprinosi motivaciji i kvalitetu mektepske pouke jesu takmičenja. Koliki se značaj posvećuje takmičenjima dovoljno govori činjenica da je ove 2025. godine Islamska zajednica organizirala 27. takmičenje. S druge strane, postoji određeni broj mualima koji smatraju da su takmičenja obična statistika, svrha sama sebi, da su postala opterećenje svima i da ne doprinose mnogo mektebu. Ovim radom ćemo analizirati značaj mektepskih takmičenja kroz provjeru stavova mualima koji rade u nastavi, polaznika mekteba koji su učestvovali na takmičenjima i roditelja koji su velika podrška svim mektepskim aktivnostima.

Teorijski dio

Takmičenja kao motivacijski faktor

Takmičenja, bilo da su organizirana na nivou džemata, medžlisa ili muftijstva, trebala bi predstavljati

snažan stimulans za učenike mekteba. Ona bi mogla značajno motivirati djecu da ulažu dodatni trud, da se redovno pripremaju za časove i usvajaju znanja iz različitih oblasti koje su obuhvaćene mektepskim planom i programom (Čaušević, 2017:142). Poseban značaj imaju takmičenja iz kirata jer se polaznici različitih mekteba susreću na jednom mjestu, upoznaju se sa znanjem druge djece i prave usporedbu. Istovremeno, takmičarska atmosfera, nagrade i priznanja, kao i podrška roditelja i zajednice dodatno jačaju unutarnju motivaciju kod djece. Sama činjenica da će učenik predstavljati svoj mekteb, medžlis ili muftijstvo nosi sa sobom odgovornost ali i čast. Takmičar je svjestan da se rezultat takmičenja ne tiče samo njega nego i njegovih mektepskih prijatelja, porodice, mualima i drugih. Nema sumnje da zbog toga svaki takmičar daje sve od sebe kako bi ostvario što bolji rezultat.

Pedagoški gledano, takmičenja u mekatepskoj pouci omogućavaju primjenu Bloomove taksonomije kognitivnih ciljeva, koja razdvaja različite nivoje učenja – od najjednostavnijeg pamćenja činjenica, preko razumijevanja i primjene, pa sve do analize, sinteze i evaluacije (Prskalo, 2015:89). Učenici se, zahvaljujući takmičenjima, ne zadržavaju samo na tome da ponove ono što su naučili, već uče kako da svoje znanje koriste u novim situacijama, kako da ga povezuju s ranijim iskustvom i kako da ga kritički procjenjuju. Naprimjer, kada dijete na takmičenju radi test, ono ne pokazuje samo sposobnost pamćenja već i razumijevanja, izražavanja, povezivanja i analitičkog pristupa tekstu.

Unapređenje nastavničkih metoda i pristupa

U pripremi učenika za takmičenja, mualimi često pribjegavaju savremenim i raznovrsnim metodama podučavanja, koje prevazilaze klasično predavanje i pasivno slušanje. Izrađene su vizualne prezentacije, interaktivne igre, kvizovi znanja, radionički pristup i rad u manjim grupama. Ovakvi sadržaji su dostupni na društvenim mrežama i autori ih javno stavljaju na raspolaganje kolegama. Ovi oblici rada podižu nivo angažiranosti djece omogućavajući im da gradivo ne samo čuju, već i da ga aktivno obrađuju, povezuju i koriste u praktičnim situacijama (Hadžikadić, 2012:211). Takmičenja na taj način postaju svojevrsan korektivni mehanizam koji podstiče i učenike i mualime da ne ostanu na uobičajenim metodama, nego da stalno tragaju za novim načinima podučavanja.

Jedna od najvećih vrijednosti takmičenja jeste što ona omogućavaju individualizaciju nastave. Svako dijete posjeduje određene sklonosti i talente – neko se ističe u kiraetu, neko u pamćenju sadržaja, neko u njihovom razumijevanju. Kroz takmičenja učenici se usmjeravaju ka onim oblastima u kojima najbolje mogu iskazati svoje sposobnosti, a mualimima se pruža prilika da primijene

personalizirani pristup u radu. Time se ostvaruje i ono na šta ukazuje teorija višestrukih inteligencija Howarda Gardnera – djeca uče i razvijaju se na različite načine: kroz logičko mišljenje, jezičke vještine, muzikalnost u kiraetu, interpersonalne odnose ili introspektivne sposobnosti (Bognar i Matijević, 2002:133).

Na ovaj način mekatepska nastava postaje inkluzivnija, jer prepoznaje različitosti među učenicima i nudi im prostor da pronađu svoje mjesto. Takmičenja tako ne predstavljaju samo provjeru znanja, već i priliku da djeca otkriju i razviju vlastite potencijale. Istovremeno, mualimi dobijaju povratnu informaciju o tome koje metode najbolje odgovaraju njihovim učenicima, što bi im trebalo pomoći da u redovnoj nastavi budu kreativniji, prilagodljiviji i uspješniji.

Profesionalni razvoj mualima

Takmičenja u mekatepskoj nastavi ne utječu samo na učenike, nego i na mualime, jer im nameću potrebu za stalnim stručnim i pedagoškim usavršavanjem. Da bi što kvalitetnije pripremili djecu, mualimi se trude proširiti vlastita znanja, osmisliti nove metode i pronaći prikladne materijale. Oni učestvuju na seminarima i radionicama, a nerijetko i sami kreiraju priručnike, zbirke zadataka i nastavne materijale (Zukorlić, 2007:67). Time ne obogaćuju samo svoje učenike, nego i cjelokupnu bazu znanja dostupnu mualimima širom zajednice.

Priprema za takmičenja otvara i prostor za saradnju među mualimima različitih džemata, medžlisa i muf-tijstava. Razmjena iskustava, materijala i ideja stvara mrežu ljudi koji jedni druge motiviraju i inspiriraju. Takva saradnja pridonosi stvaranju osjećaja zajedništva i profesionalne solidarnosti, a rezultira unapređenjem ukupnog kvaliteta mekatepske nastave (Izveštaj o mekatepskoj pouci, 2023:25).

Pedagoški gledano, takmičenja podstiču mualime na *refleksivnu praksu* – da preispituju svoje metode, analiziraju rezultate svojih učenika i

procjenjuju koliko je njihova nastava bila učinkovita. U tom procesu mualimi postaju svjesni vlastitih jakih strana, ali i područja u kojima trebaju napredovati. Na taj način takmičenja ne predstavljaju samo vanjsku provjeru znanja učenika, nego i unutarnju provjeru kvaliteta rada mualima.

Društveni i duhovni značaj

Takmičenja u mekatebima ne donose korist samo učenicima i mualimima, nego imaju i širi društveni i duhovni značaj. Ona okupljaju djecu, roditelje, mualime i članove zajednice na jednom mjestu stvarajući osjećaj zajedništva i pripadnosti (Takmičenja iz mekatepske pouke, 2022:14). Djeca imaju priliku upoznati se i družiti s vršnjacima iz drugih džemata, što širi njihove vidike i jača bratske i prijateljske veze. Roditelji i članovi zajednice, prisustvom i podrškom pokazuju da cijene trud djece i rad mualima, što dodatno učvršćuje povjerenje između mekateba i zajednice.

Osim društvene dimenzije, takmičenja imaju i snažan duhovni aspekt. Učenici koji se spremaju za kiraetska ili druga mekatepska takmičenja prolaze kroz proces intenzivnog učenja Kur'ana, hadisa i islamskog znanja, što im jača iman i razvija osjećaj odgovornosti prema vjeri (Karić, 2004:203). Sama atmosfera takmičenja, u kojoj se Kur'an uči naglas i gdje se znanje o vjeri vrednuje i nagrađuje, sigurno ostavlja dubok trag u srcima djece. Takmičenja na taj način postaju i sredstvo duhovnog odgoja, jer djeca uče da je trud na Allahovom putu vrijedan i cijenjen, kako na ovom, tako i na budućem svijetu.

Izazovi i preporuke

Iako mekatepska takmičenja donose brojne koristi, potrebno je voditi računa o određenim izazovima kako bi njihova svrha ostala u potpunosti ostvarena. Najvažnije je izbjeći da takmičenja postanu samo forma – puko nadmetanje u znanju bez dublje suštine. Djeci se mora jasno staviti do znanja da je njihovo učenje mnogo više od pripreme za jedan dan pred

komisijom. Oni ne uče samo radi plasmata, nagrada ili priznanja, nego radi stjecanja korisnog znanja, jačanja svoje vjere i obogaćivanja života vrijednim lekcijama. Ako učenici taj smisao prepoznaju, neće biti obeshabreni ni onda kada ne ostvare visoke rezultate, jer će znati da su i oni pobjednici svojim trudom, upornošću i dodatnim zalaganjem. Takav pristup motivira i afirmira svakog učesnika, bez obzira na ishod takmičenja.

Drugi izazov jeste da takmičenja ne smiju zasjeniti osnovnu misiju mekteba – kontinuirano, sadržajno i sistematsko podučavanje djece. Ne treba zaboraviti da su takmičenja, koliko god bila važna, ipak dopunski segment rada. Ona trebaju služiti kao sredstvo unapređenja pouke, a ne kao njen krajnji cilj.

Metodologija istraživanja

Cilj rada

Cilj ovog istraživanja jeste ispitati u kojoj mjeri takmičenja u mekterskoj pouci doprinose njenom kvalitetu. Posebna pažnja usmjerena je na tri ključna aspekta: motivaciju učenika, stručni angažman mualima i uključenost roditelja.

Istraživačka pitanja

Da bi se ostvario cilj rada, postavljena su istraživačka pitanja koja vode cijeli istraživački proces:

1. Kako učenici doživljavaju mekterska takmičenja? – Da li ona povećavaju njihovu motivaciju, pomažu im u boljem razumijevanju gradiva i razvijaju samopouzdanje?
2. Na koji način takmičenja utječu na kvalitet nastave? – Da li podstiču mualime na primjenu raznovrsnijih i inovativnijih metoda u radu?
3. Koliko takmičenja doprinose profesionalnom razvoju mualima? – Da li im pomažu u stjecanju novih iskustava i unapređenju pedagoških vještina?

4. U kojoj mjeri takmičenja utječu na saradnju i komunikaciju? – Da li ona doprinose boljoj povezanosti učenika, roditelja i mualima?
5. Kako roditelji prepoznaju značaj takmičenja? – Na koji način podržavaju svoju djecu i da li njihovo uključivanje u proces nastave postaje izraženije?

Ova pitanja obuhvataju sve ključne učesnike – učenike, mualime i roditelje – i omogućavaju da se sagleda stvarni doprinos takmičenja kvalitetu mekterske pouke.

Hipoteze

Na osnovu cilja i istraživačkih pitanja, formulirana je glavna hipoteza (H1A): Takmičenja u mekterskoj nastavi doprinose kvaliteti nastave, razvoju djeteta i boljem razumijevanju gradiva.

Podhipoteze:

H1.1 (profesionalni razvoj mualima): Učešće u pripremi učenika za takmičenja doprinosi profesionalnom razvoju mualima i podstiče primjenu inovativnijih metoda u nastavi.

H1.2 (motivacija učenika): Takmičenja povećavaju motivaciju učenika za učenje.

H1.3 (saradnja i komunikacija): Takmičenja poboljšavaju komunikaciju i saradnju među učenicima, roditeljima i mualimima.

H1.4 (roditeljska uključenost): Učešće djece na mekterskim takmičenjima povezuje se s većom uključenošću roditelja u proces mekterske nastave, kroz aktivnije praćenje rada svoje djece i češću komunikaciju s mualimima.

Metode istraživanja

Istraživanje će biti sprovedeno metodom anketiranja tri kategorije ispitanika: učenika mekterske nastave, njihovih mualima i roditelja.

Korišten je kombinirani pristup: Kvantitativna metoda uključuje

zatvorena pitanja, gdje ispitanici biraju ponuđene odgovore. Na taj način se mogu dobiti mjerljivi podaci, poput procenta učenika koji smatraju da ih takmičenja motiviraju. Kvalitativna metoda podrazumijeva otvorena pitanja, gdje ispitanici imaju priliku vlastitim riječima iznijeti mišljenje, iskustvo ili prijedlog. Ovi podaci omogućavaju dublje razumijevanje njihovih stavova.

Prikupljeni rezultati će se analizirati deskriptivno, što znači da će biti opisani i prikazani kroz tabele, grafikone ili jednostavne zaključke.

Uzorak istraživanja

U istraživanju je učestvovalo 150 ispitanika iz tri skupine: mualimi, roditelji i takmičari.

Mualimi (N=74):

Najveći dio uzorka čine mualimi iz različitih muftijstava u Bosni i Hercegovini, a zastupljeni su i mualimi iz Mešihata u Srbiji, Hrvatskoj, Sloveniji, kao i nekoliko mualima iz dijaspore.

Roditelji (N=43):

Roditelji u uzorku predstavljaju različite socijalne i obrazovne profile. Većina njih (90,2%) navodi da njihova djeca redovno pohađaju mekteb, dok manji dio (9,8%) potvrđuje da je pohađanje povremeno.

Takmičari (N=33):

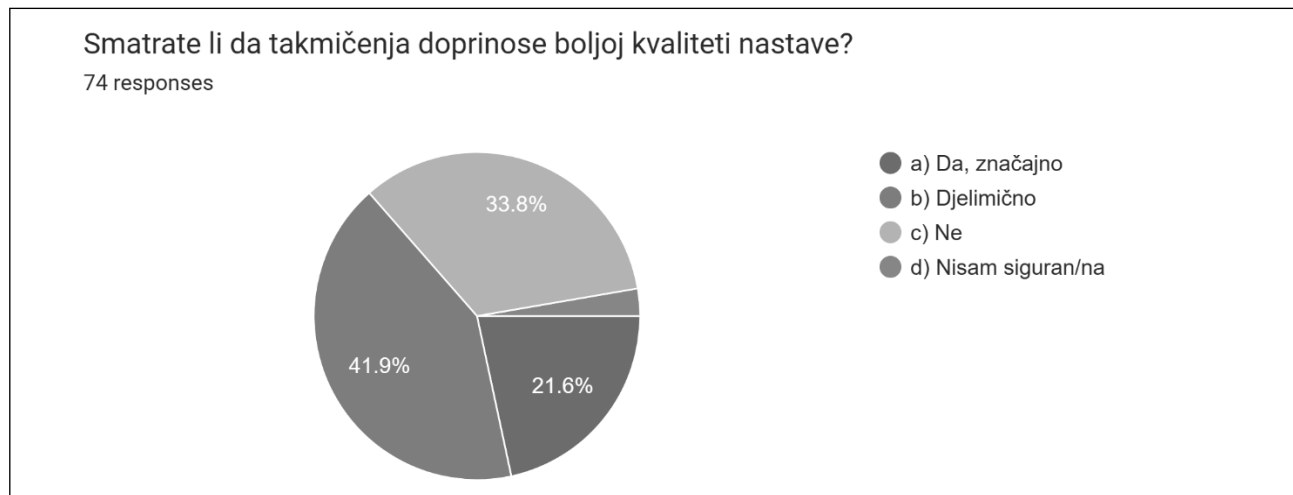
Među učenicima takmičarima, njih 30,3% učestvovalo je na mekterskom takmičenju samo jedanput, 15,2% dva puta, dok je više od polovine (54,5%) učestvovalo više puta.

Analiza i interpretacija rezultata istraživanja

Rezultati u vezi

s glavnom hipotezom (H1A)

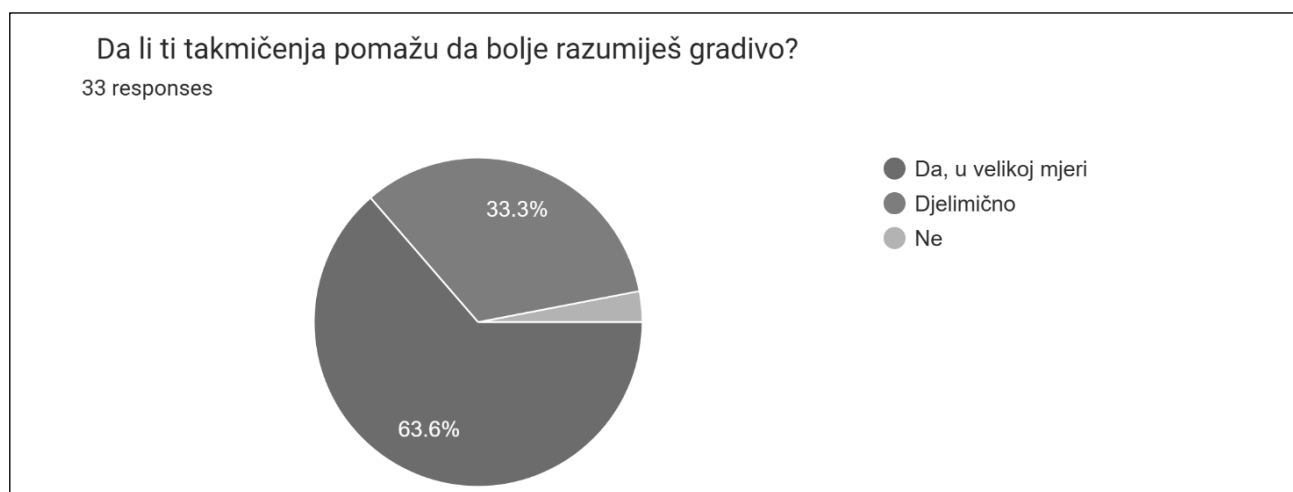
Hipoteza H1A: Takmičenja u mekterskoj nastavi doprinose kvaliteti nastave, razvoju djeteta i boljem razumijevanju gradiva.

Mualimi

Ovi podaci ukazuju da više od polovine mualima (63,5%) uočava barem djelimičan doprinos takmičenja kvalitetu nastave. Međutim, trećina njih (33,8%) ostaje skeptična i smatra da takmičenja ne doprinose, što pokazuje određeni raskorak u percepciji.

Roditelji

Dakle, roditelji u velikoj većini (95,4%) vide takmičenja kao pozitivna i razvojno korisna, iako se dio njih ograničava na djelimičan značaj.

Takmičari

Ovdje je percepcija najpozitivnija: svi takmičari (100%) potvrđuju da takmičenja barem djelimično pomažu u boljem razumijevanju gradiva, a većina ih vidi kao snažan podsticaj učenju.

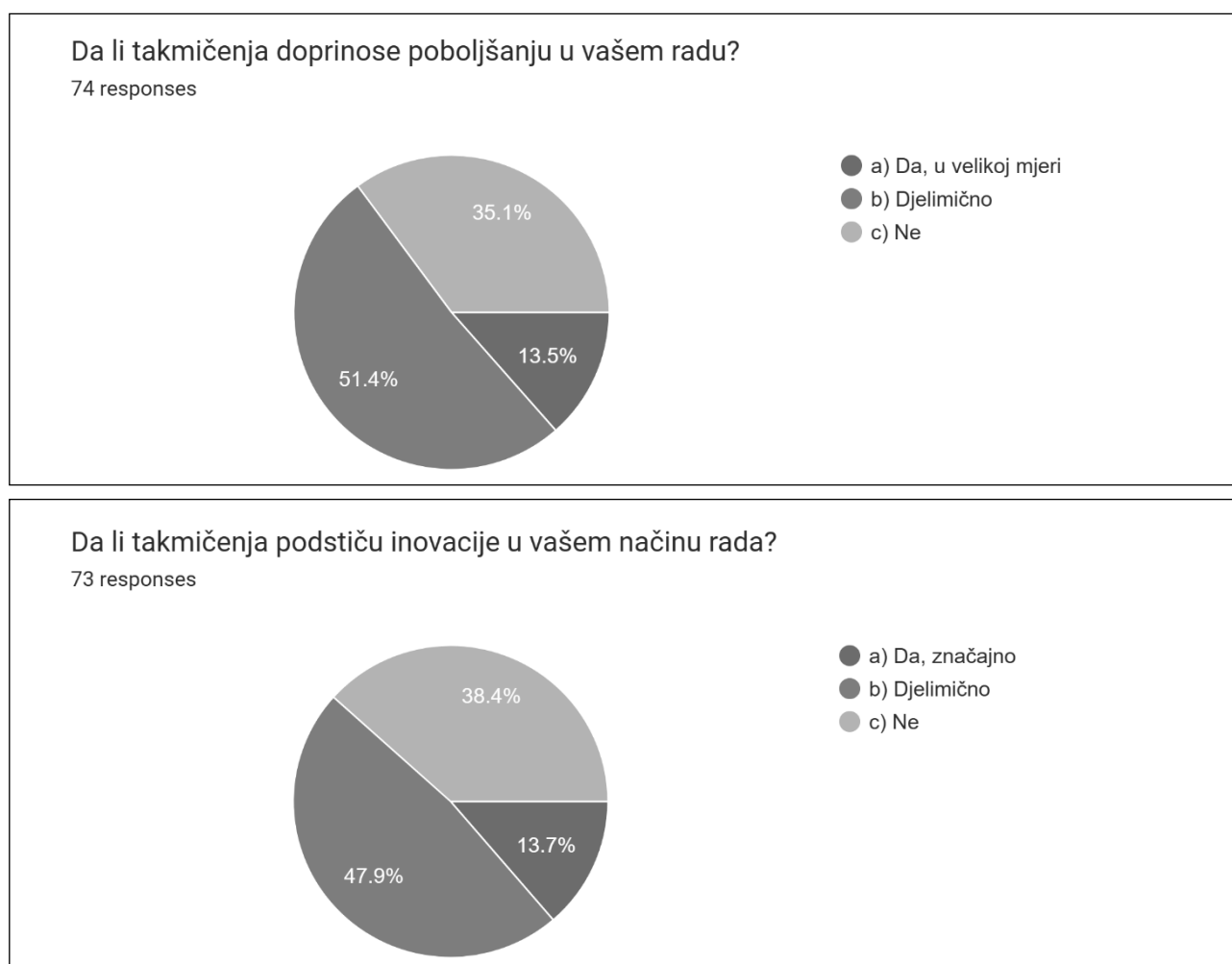
Zaključak za H1A

Rezultati pokazuju da glavna hipoteza u cjelini može biti potvrđena: takmičenja doprinose razvoju djeteta i boljem razumijevanju gradiva, a roditelji i takmičari taj doprinos jasno prepoznaju. Ipak, percepcija mualima otkriva određenu rezervu, jer značajan dio njih ne vidi direktnu vezu između takmičenja i kvaliteta nastave. Ovaj raskorak u percepcijama otvara prostor za dalju diskusiju o mjestu i ulozi takmičenja u mekterskoj pouci.

Rezultati u vezi s podhipotezom H1.1 (profesionalni razvoj mualima)

Hipoteza H1.1: *Učešće u pripremi učenika za takmičenja doprinosi profesionalnom razvoju mualima i potiče primjenu inovativnijih metoda u nastavi.*

Mualimi

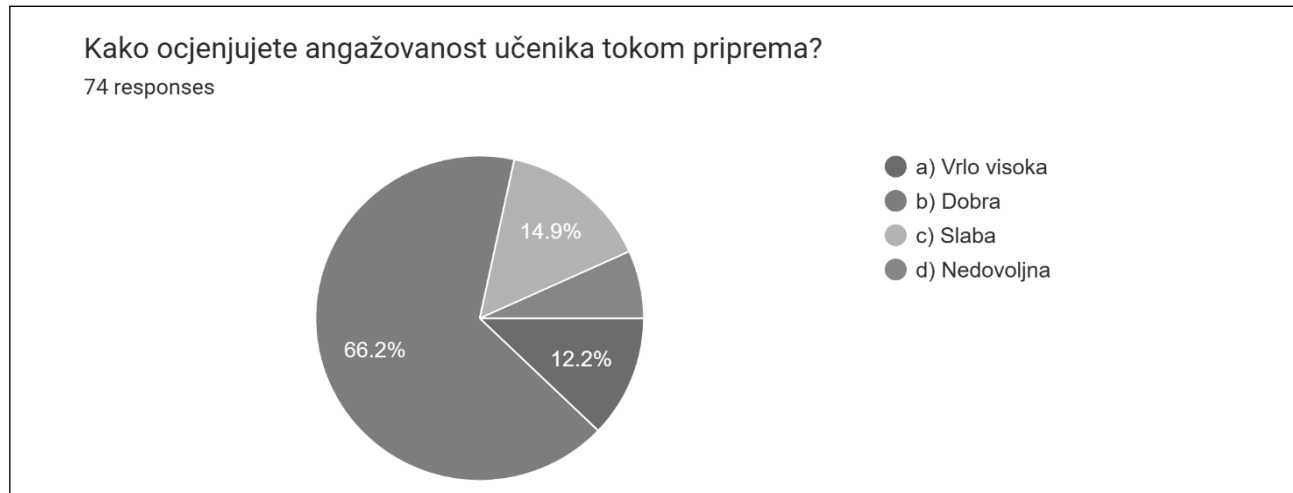
Rezultati ukazuju da više od polovine mualima (oko 64,9) prepoznaje barem djelimičan doprinos takmičenja svom radu, a prepoznaju i spremnosti da unose inovacije u svoj rad (61,6). Međutim, procenat onih koji taj utjecaj vide kao značajan ostaje relativno mali (13,5–13,7%).

Zaključak za H1.1

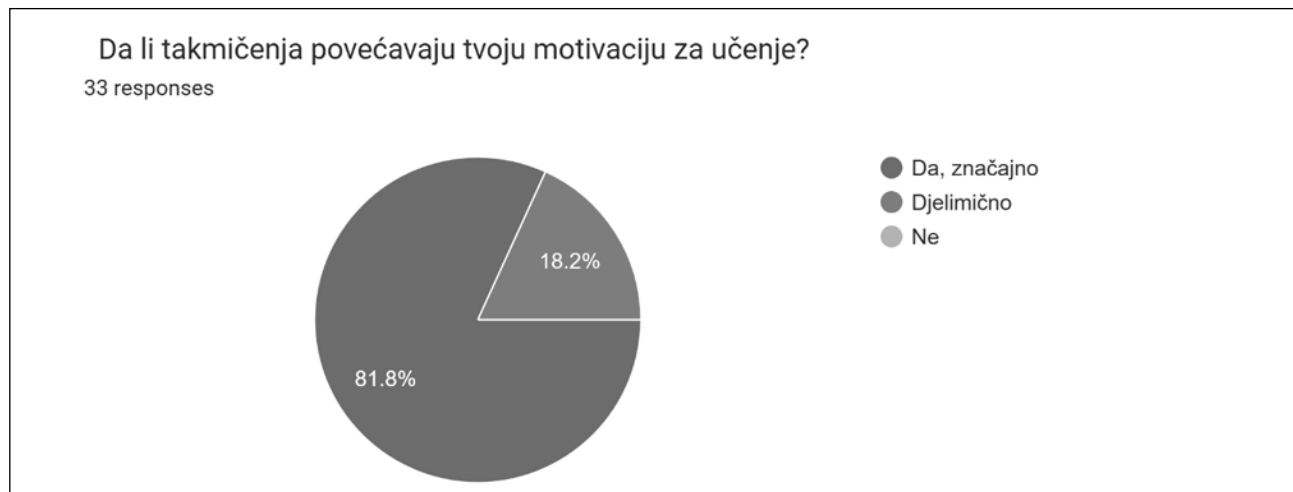
Podaci djelimično potvrđuju hipotezu. Iako većina mualima ne osporava pozitivan doprinos takmičenja, on se uglavnom prepoznaje na nivou djelimičnog utjecaja, dok samo manji broj vidi takmičenja kao snažan podsticaj za profesionalni rast i inovacije u nastavi. Drugim riječima, takmičenja mogu biti korisna kao dodatni motivacijski faktor za mualime, ali nisu glavni ili presudni instrument profesionalnog razvoja. Rezultati sugeriraju da se mualimi oslanjaju i na druge oblike stručnog usavršavanja i metodološkog rada, a takmičenja vide više kao dodatnu obavezu nego kao priliku za stvarno inoviranje i profesionalno usavršavanje.

Rezultati u vezi s podhipotezom H1.2 (motivacija učenika)

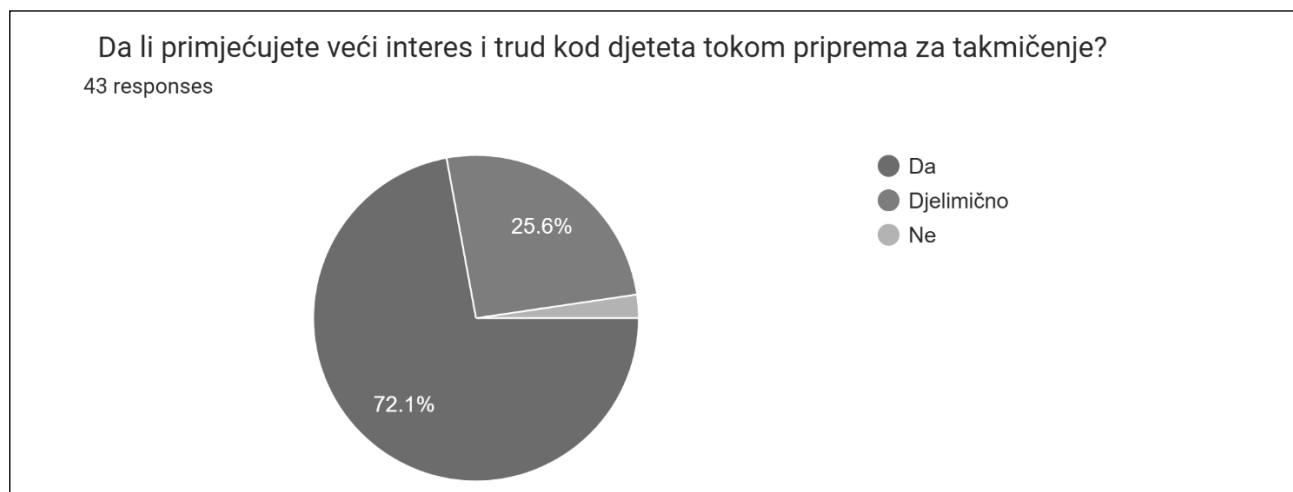
Hipoteza H1.2: *Takmičenja povećavaju motivaciju učenika za učenje.*

Mualimi

Ovi podaci pokazuju da oko tri četvrtine mualima vidi učenike kao angažirane ili vrlo angažirane, što potvrđuje da takmičenja imaju pozitivan utjecaj na radnu atmosferu prilikom pripremnih časova.

Takmičari

Ovdje vidimo jasan i snažan efekat takmičenja na motivaciju učenika – veliki broj takmičara smatra da im takmičenja pomažu da uče s više volje i truda.

Roditelji

Velika većina roditelja potvrđuje opažanja mualima i učenika – takmičenja motiviraju djecu i podstiču dodatni trud.

Zaključak za H1.2

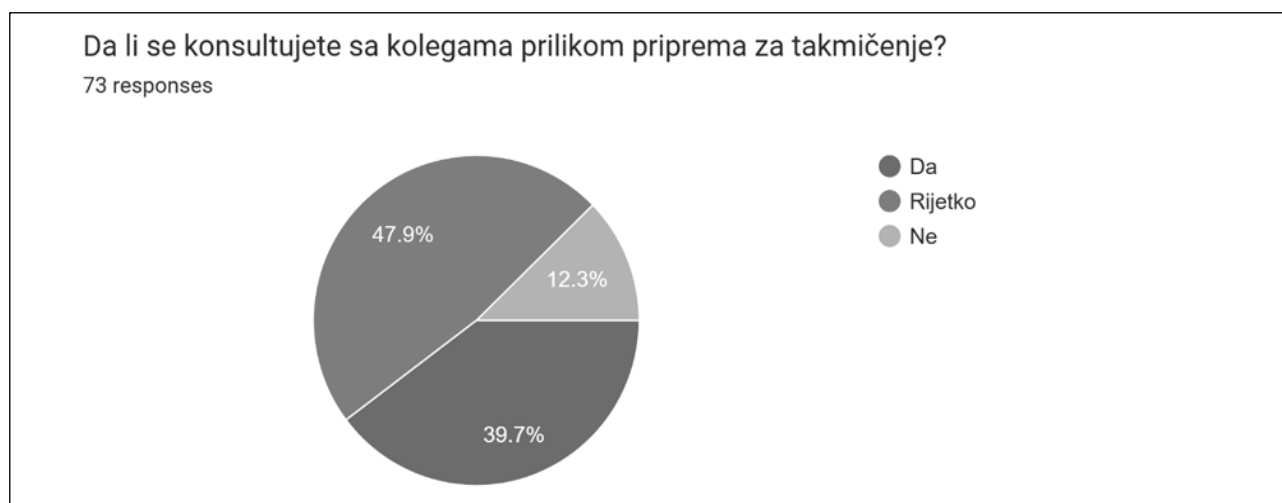
Ova hipoteza je jasno potvrđena. Rezultati dosljedno pokazuju da su takmičenja važan faktor za motivaciju učenika u procesu mekatepske pouke:

- Mualimi primjećuju ozbiljan angažman učenika.
- Učenici sami izjavljuju da im takmičenja značajno povećavaju motivaciju.
- Roditelji potvrđuju da djeca ulažu dodatni trud i pokazuju veći interes u vrijeme priprema.

Drugim riječima, takmičenja se mogu posmatrati kao motivacijski katalizator, koji povezuje sve tri strane (mualime, učenike i roditelje) i stvara osjećaj zajedničkog cilja.

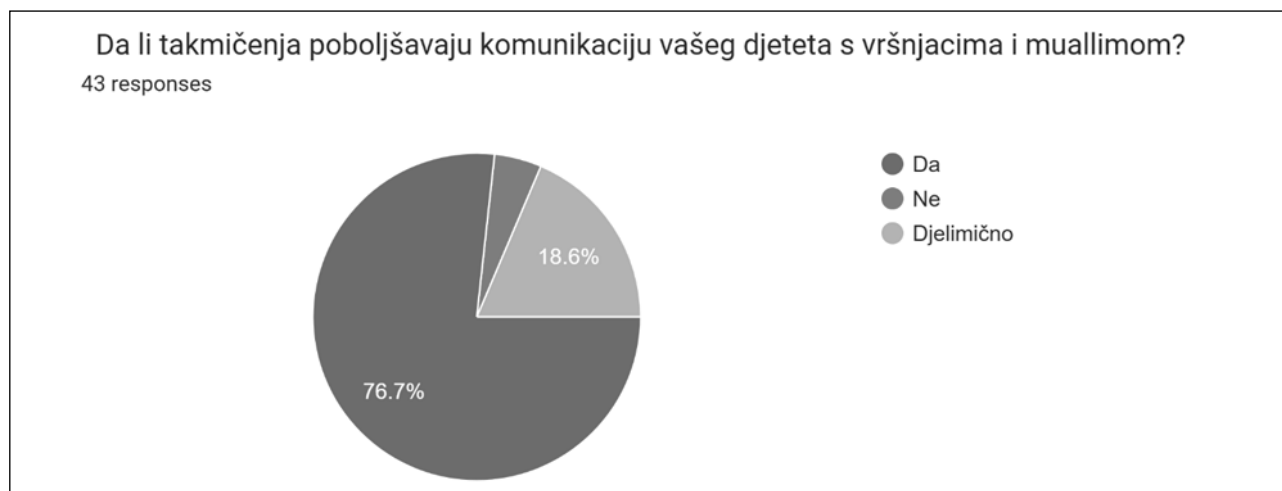
Rezultati u vezi s podhipotezom H1.3 (saradnja i komunikacija)

Mualimi

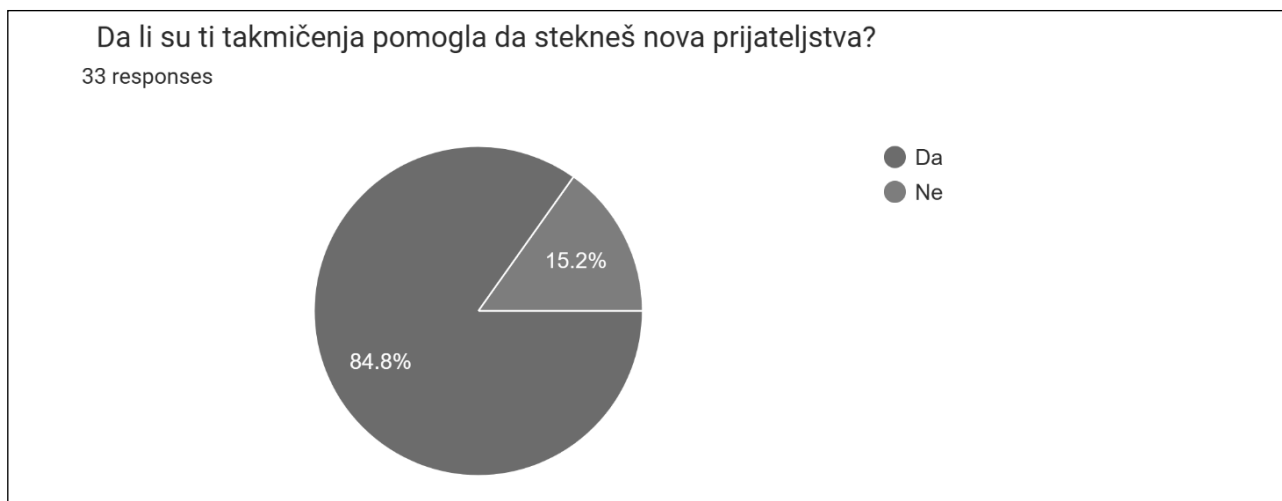

Ovi podaci pokazuju da gotovo devet od deset mualima barem povremeno saraduje s kolegama. To znači da takmičenja potiču razgovore, razmjenu iskustava, dijeljenje nastavnih materijala i zajedničko planiranje, iako se kod većeg broja saradnja odvija povremeno, a ne kontinuirano. Upravo takmičenja postaju povod da se međusobna komunikacija aktivira i osnaži.

Roditelji

Dakle, više od četiri petine roditelja vidi takmičenja kao priliku da njihova djeca razvijaju socijalne vještine i grade kvalitetniji odnos sa svojim mualimima. To ukazuje da roditelji ne promatraju takmičenje samo kao akademski izazov, nego i kao važan pedagoški proces koji oblikuje međuljudske odnose.

Takmičari

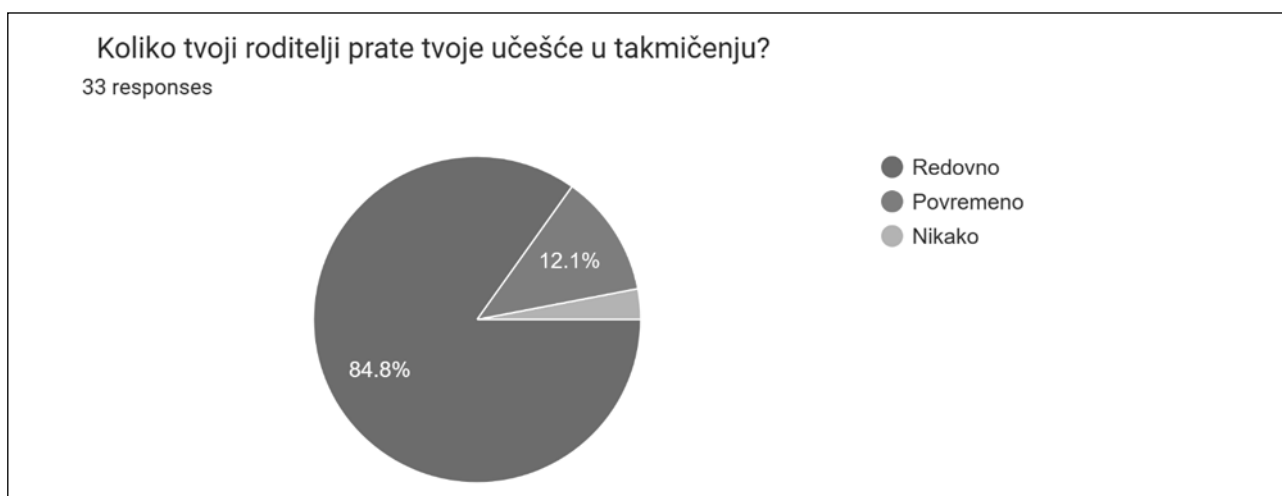
Učenici doživljavaju takmičenja prvenstveno kao prostor za druženje, upoznavanje i građenje prijateljstava. Ovaj rezultat pokazuje da takmičenja značajno doprinose razvoju zajedništva među mektepskom djecom, šireći osjećaj pripadnosti i van okvira vlastitog mekteba.

Zaključak za H1.3

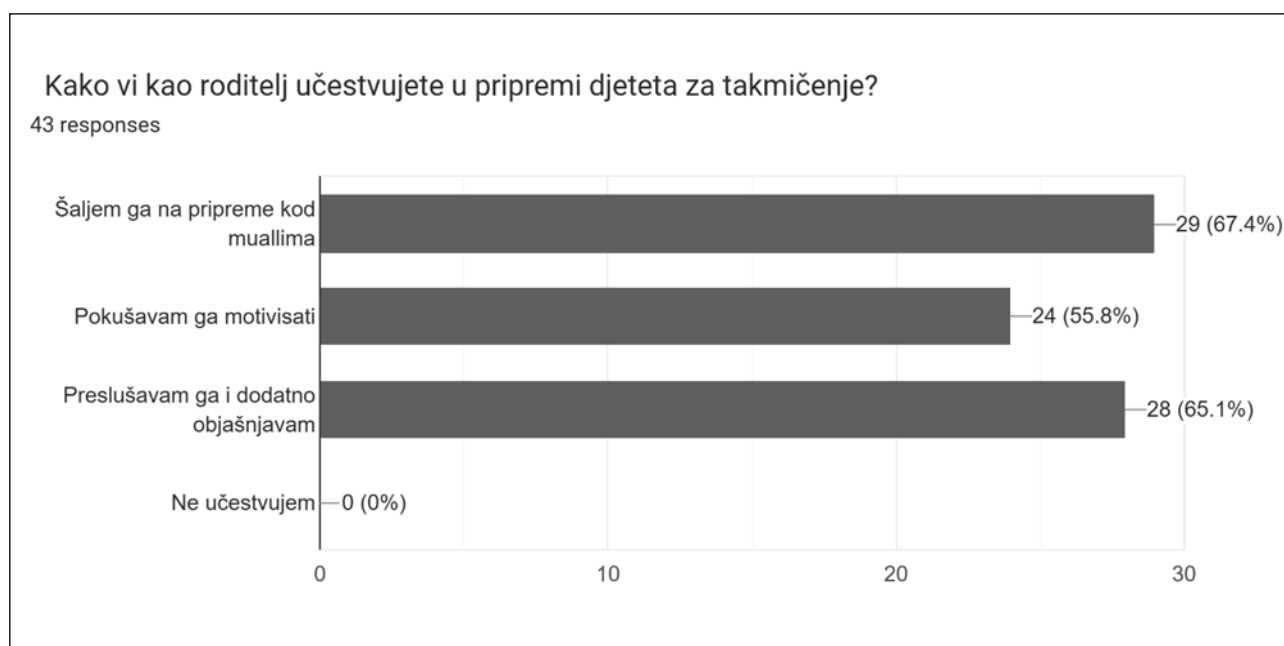
Hipoteza je potvrđena. Rezultati jasno pokazuju da mektepska takmičenja imaju višestruku komunikacijsku i socijalnu vrijednost:

- Mualimi razvijaju saradnički duh i razmjenjuju iskustva, iako još uvijek postoji prostor da saradnja bude češća i sistematičnija.
- Roditelji prepoznaju pozitivan utjecaj na komunikaciju i međusobne odnose djece, ali i na jačanje veze između učenika i mualima.
- Učenici doživljavaju takmičenja kao priliku za sklapanje prijateljstava i međusobnu podršku.

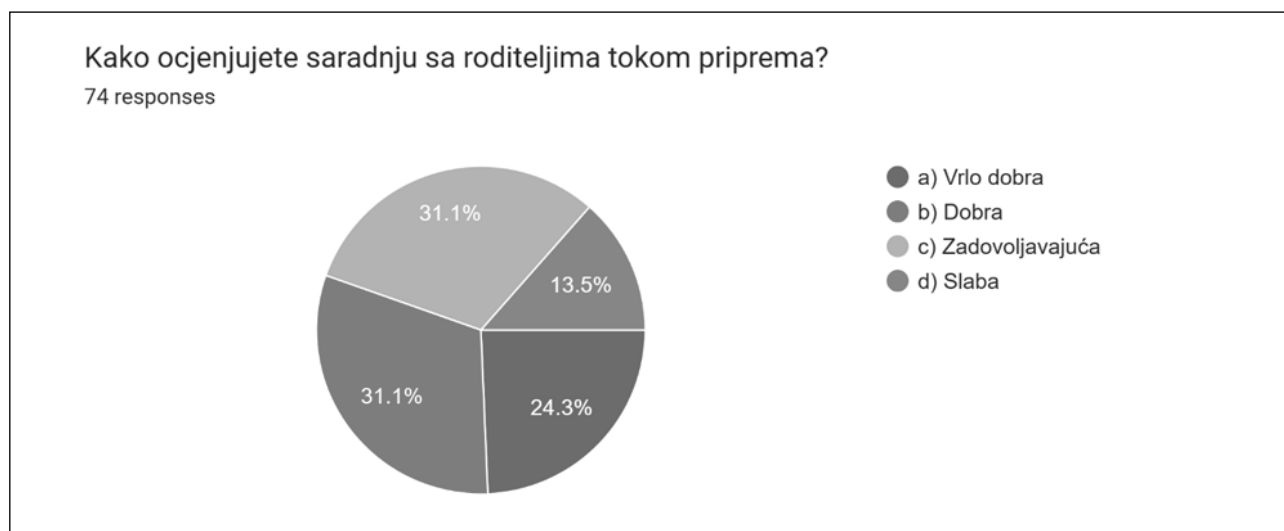
Time se potvrđuje da takmičenja ne djeluju samo na obrazovnu dimenziju, već i na odgojno-socijalni aspekt mektepske pouke, doprinoseći saradnji između djece, mualima i roditelja.

*Rezultati u vezi s podhipotezom H1.4 (roditeljska uključenost)**Takmičari*

Ovi rezultati ukazuju na visoku uključenost roditelja, jer svi učenici, osim jednog, osjećaju podršku i praćenje roditelja tokom takmičenja.

Roditelji

Ovdje se jasno vidi da roditelji ne ostaju pasivni promatrači, nego se aktivno uključuju, bilo kroz logističku podršku (redovno slanje na pripreme), emocionalnu podršku (motivacija), ili direktnu pomoć u savladavanju gradiva (preslušavanje). Važno je istaći da nije bilo roditelja koji su naveli da uopće ne učestvuju.

Mualimi

Iz perspektive mualima, saradnja s roditeljima uglavnom je pozitivna, ali nije bez izazova. Dok značajan broj mualima ocjenjuje saradnju vrlo dobrom ili dobrom, više od trećine je doživljava samo zadovoljavajućom, a dio njih (oko 13,5%) čak slabom. To pokazuje da postoji prostor za unapređenje saradnje i partnerskog odnosa.

Zaključak za H1.4

Hipoteza o roditeljskoj uključenosti je potvrđena. Rezultati ukazuju da roditelji imaju važnu ulogu u priprema-ma za takmičenja i da se u velikoj mjeri uključuju, bilo kroz redovno praćenje, motivaciju ili direktnu pomoć. Dje-ca to jasno prepoznaju i doživljavaju, što potvrđuje visok procenat redovne roditeljske podrške. Međutim, ocjene mualima pokazuju da kvalitet saradnje varira i da ima prostora za unapređenje. Potrebno je sistematičnije razvijati modele saradnje mualima i roditelja, kako bi se uključenost dodatno usmjerila i učinila efikasnijom. Takmičenja su se pokazala kao važan mehanizam koji povezuje porodicu i mекteb, čineći roditelje aktivnim sudionicima u vjer-skom odgoju djece.

Preporuke za unapređenje mektepskih takmičenja

Na osnovu prikupljenih odgovora mualima i roditelja na otvorena pitanja, mogu se izdvojiti određene zajedničke preporuke koje mogu poslužiti kao osnova za unapređenje mektepskih takmičenja. Ove preporuke ne predstavljaju samo listu želja, već odražavaju iskustvo onih koji su direktno uključeni u organiziranje i pripremu, kao i očekivanja roditelja koji prate djecu tokom cijelog procesa.

Više ispitanika naglašava potrebu da se sama koncepcija takmičenja učini jednostavnijom i primjerenijom uzrastu djece. Posebno se ističe prijedlog da se smanji obim gradiva koje takmičari trebaju savladati. Teško je očekivati da učenici završnih razreda mekteba znaju cjelokupno gradivo koje je zaista obimno. Zbog toga je čest prijedlog da takmičenje obuhvata jedan udžbenik koji odgovara uzrastu takmičara. Na taj način bi se rasteretili i mualimi i djeca, a stečeno znanje bi se ponovilo na kraju jednog ciklusa.

Također, roditelji i mualimi smatraju da bi najmlađe kategorije (I–III razred) trebalo izuzeti iz takmičenja, jer se u tom periodu djeca još uvijek navikavaju na osnovne principe mektepske pouke i nemaju dovoljno kapaciteta za ozbiljnije takmičenje. Praksa pokazuje da djeca prvog nivoa mekteba imaju poteškoća s pisanjem i razumijevanjem gradiva s koncentracijom ali i s pojačanim psihološkim pritiskom.

U pogledu organiziranja takmičenja, više puta se ponavlja potreba za boljom pripremom testova i jasnijim kriterijima ocjenjivanja. Konstatirano je da trenutni način izrade testova zahtijeva učenje udžbenika napamet, što svakako ne bi trebao biti cilj. Pitanja poput onih da se dopuni rečenica pri čemu se traži samo ona riječ koja je tačno navedena u udžbeniku ne bi trebala biti na testovima. Praksa pokazuje da djeca razumiju gradivo i da se ponekad izraze na drugačiji način, ali im odgovori ne budu prihvaćeni.

Isto tako, kada je u pitanju kiraet, ističe se da ne postoji jasan kriterij

ocjenjivanja i da su velike oscilacije u bodovima kod različitih komisija. Iako je ocjenjivanje kiraeta jako kompleksno, ipak bi trebali postojati jasni kriteriji kojima se vrednuje znanje. Transparentnost u vrednovanju i preciznija pravila doprinijela bi većem povjerenju u sam proces i smanjenju osjećaja nepravde.

Više ispitanika naglašava da bi osnovni cilj trebao biti motivacija i zajedništvo, a ne puko takmičenje za plasman. Ono što posebno naglašavaju mualimi jeste činjenica da se rad jednog mualima ne može ocjenjivati na osnovu takmičenja ili u najmanju ruku da ta ocjena nije relevantna jer je u pitanju samo rezultat nekoliko djece. Iz odgovora je jasno da se na kraju takmičenja na najnižim nivoima pravi rang-lista po kojoj se rangiraju mektebi iako je jedino važno doći do najboljeg kandidata koji će biti predstavnik na većem nivou. Ocjenjivanje rada mualima na osnovu takmičenja ostavlja u sjeni njegov cjelokupni rad. Može imati i negativne posljedice tako što će ga usmjeriti samo na rad s nadarenom djecom, zbog ocjene, a da će zanemariti redovne časove.

Roditelji, s druge strane, izražavaju spremnost da se više uključe u proces priprema – kroz dodatno preslušavanje djece, saradnju s mualimima ili zajedničke aktivnosti koje pomažu u učenju. Također se naglašava potreba da djeca koja se prijave na takmičenje imaju redovne dodatne termine s mualimom barem nekoliko mjeseci prije takmičenja, kako bi priprema bila sistematičnija i manje stresna. Budući da se priprema takmičara može smatrati radom s nadarenom djecom, trebalo bi je i tretirati kroz pravilnike o mektebu i broju časova.

Motivacija je izdvojena kao jedan od ključnih faktora za uspješno provođenje takmičenja. I roditelji i mualimi saglasni su da je potrebno unaprijediti nagradni fond i osigurati nagrade koje će predstavljati pravi poticaj djeci, ali i priznanje mualimima za njihov dodatni trud. Posebno je istaknuto da bi bilo korisno da svi učesnici dobiju određenu vrstu

priznanja ili nagrade, jer se time afirmira trud svakog djeteta, bez obzira na to da li je osvojilo jedno od prvih tri mjesta. Napisan je i prijedlog da se uspjeh s takmičenja vrednuje prilikom upisa u medresu.

Prema tome, i mualimi i roditelji saglasni su da mektepska takmičenja imaju svoju vrijednost, ali da se iz godine u godinu trebaju unapređivati kako bi ispunila svoju svrhu na najbolji način. Preporuke se kreću od tehničkih (bolje organiziranje, jasniji kriteriji) do suštinskih (manji obim gradiva, jača saradnja roditelja i mualima, motivacija kroz nagrade i druženja). Posebno je važno da se takmičenja ne doživljavaju kao teret ili opterećenje, nego kao prilika za zajedničko učenje, druženje i razvijanje ljubavi prema vjeri.

Zaključak

Istraživanje o mektepskim takmičenjima pokazalo je da ovaj segment odgojno-obrazovnog procesa ima višestruke učinke na učenike, roditelje i mualime. Rezultati potvrđuju da takmičenja, iako u određenoj mjeri različito doživljena, doprinose određenom kvalitetu mektepske pouke, jačaju motivaciju učenika, utječu na veću uključenosti roditelja te vode profesionalnom razvoju mualima.

Glavna hipoteza – da takmičenja u mektepskoj pouci doprinose kvaliteti nastave, razvoju djeteta i boljem razumijevanju gradiva – potvrđena je, iako s određenim nijansama. Dio ispitanika naglašava da doprinos postoji, ali djelimično, što upućuje na potrebu unapređenja u pogledu strukture i načina realizacije. Podhipoteze su također u značajnoj mjeri potvrđene: roditelji su prepoznali svoju veću uključenost tokom priprema, mualimi su istakli profesionalne izazove, ali i koristi od rada s takmičarima, dok su učenici pokazali snažnu motivaciju i veći interes za učenje.

Otvorena pitanja posebno su rasvijetlila izazove i prijedloge za unapređenje takmičenja. Uočeno je da mualimi nose veliki teret priprema,

što ponekad dovodi do zanemarivanja redovne nastave, te da organiziranje takmičenja zahtijeva jasnije kriterije i veću podršku institucija. Roditelji, s druge strane, ukazali su na potrebu bolje koordinacije, smanjenja obima gradiva i češće zajedničke aktivnosti koje će djeci omogućiti da takmičenje dožive kao radost, a ne stres.

Preporuke koje proizlaze iz istraživanja ukazuju na nekoliko ključnih

pravaca djelovanja: prilagoditi sadržaj i obim gradiva uzrastu djece, osnažiti motivaciju kroz kvalitetnije nagrade i afirmaciju svakog učesnika, osigurati veću saradnju roditelja i muallima u procesu pripreme, te njegovati atmosferu jednakosti i zajedništva među svim mektebima.

Zaključno, može se reći da mektepska takmičenja, uprkos određenim poteškoćama, ostaju važan mehanizam

podsticanja djece na učenje i razvijanje ljubavi prema vjeri. Njihov puni potencijal može se ostvariti ukoliko se proces organiziranja i realizacije dodatno unaprijedi, uz uvažavanje iskustava muallima, roditelja i samih učenika. Na taj način takmičenja mogu postati ne samo izazov, nego i trajna vrijednost u mektepskoj pouci i širem odgojno-obrazovnom radu Islamske zajednice.

Literatura

- Bognar, L., Matijević, M. (2002) *Didaktika*. Zagreb: Školska knjiga.
- Čaušević, M. (2017) *Metodika vjeronauke*. Sarajevo: FIN UNSA.
- Hadžikadić, M. (2012) *Pedagogija i didaktika: Osnovi teorije i prakse*. Sarajevo: Svjetlost.
- Islamska zajednica u Bosni i Hercegovini. (2023) *Izveštaj o mektepskoj pouci, Sarajevo*: Rijaset IZ u Bosni i Hercegovini.
- Karić, E. (2004) *Islam i mi: Studije o islamu i muslimanima u Bosni i Hercegovini*. Sarajevo: El-Kalem.
- Prskalo, I. (2015) *Didaktika – teorija i praksa*. Zagreb: Školska knjiga.
- Rijaset Islamske zajednice. (2022) *Takmičenja iz mektepske pouke – pregled i značaj*. Sarajevo: Uprava za vjerske poslove.
- Zukorlić, M. (2007) *Mekteb kao odgojno-obrazovna institucija*. Novi Pazar: El-Kelimeh.

الموجز

دور المسابقات في تحسين جودة دروس الكتاتيب

أحمد سكوبليياك

يبحث هذا المقال دور مسابقات الكتاتيب في تحسين جودة الدروس فيها، ويحلل تأثيرها في تحفيز التلاميذ، وتفعيل مشاركة الآباء، وتطوير المعلمين المهني. وقد جمعت البيانات باستطلاع آراء كل من التلاميذ والآباء والمعلمين، باستخدام مزيج من الأسئلة المغلقة والمفتوحة. وتُظهر النتائج أن المسابقات تؤثر إيجابياً في تحفيز التلاميذ وحثهم على الاجتهاد في التعلم، وفي تعزيز التعاون بين الآباء والمعلمين، والتشجيع على الابتكار وتبادل الخبرات بين المعلمين. وبالرغم من أن المشاركين قد أشاروا إلى بعض التحديات التنظيمية والحاجة إلى تعديل حجم المادة التدريسية، إلا أن النتائج تؤكد عموماً أن المسابقات تُسهم في تحسين جودة التدريس وتعزيز روح الجماعة داخل الكتّاب.

الكلمات المفتاحية: الكتّاب، المسابقات، التحفيز، مشاركة الآباء، تطوير المعلمين المهني.

Abstract

THE CONTRIBUTION OF COMPETITIONS TO THE QUALITY OF MAKTAB INSTRUCTION

Ahmet Skopljak

This paper examines the role of maktab competitions in improving the quality of maktab instruction. It analyzes their impact on student motivation, parental involvement, and the professional development of muallims. The data were collected through surveys of students, parents, and muallims, using a combination of closed and open-ended questions.

The results show that competitions have a positive effect on students' motivation and engagement in learning, strengthen cooperation between parents and muallims, and encourage innovation and the exchange of experiences among teachers. Although participants pointed out certain organizational challenges and the need to adjust the scope of the material, the findings generally confirm that competitions contribute to improving the quality of teaching and strengthening a sense of community within maktab instruction.

Keywords: maktab, competition, motivation, parental involvement, professional development of muallims